

услуг для одаренних школьників; 4) 90-е гг. XX ст. – начало XXI века – развитие системы образования одарённых в независимой Украине; 5) 10-е гг. XXI ст. – до сих пор – модернизация системы образования одарённых школьников.

Ключевые слова: одарённые школьники, образование одарённых, генезис образования одарённых, Украина.

SUMMARY

Boichenko Maryna. Genesis of gifted education in Ukraine.

The aim of the article is to reveal the genesis of gifted education in Ukraine in the XX – at the beginning of the XXI century.

Research methods. In the article the following methods are used: general research methods – analysis, synthesis, comparison, classification and generalization; terminological analysis; historical and chronological, which enabled to explore in a historical perspective the theoretical and practical approaches to gifted education provision in Ukraine.

Results and their discussion. The stages of gifted education development in Ukraine have been outlined: 1) 20–40-ies of the XX century – creation of non-formal education system for gifted students; 2) 50–60-ies of the XX century – differentiation of educational services for gifted students; 3) 70–80-ies of the XX century – individualization of educational services for gifted students; 4) 90-ies of the XX century – the beginning of XXI century – development of the system of gifted education in independent Ukraine; 5) 10-th of the XXI century – till nowadays – modernization of the education system for gifted students. It should be emphasized that in the development of the proposed periodization the author was guided by both external (political, socio-economic and cultural changes in the life of Ukrainian society) and internal criteria (essential changes in gifted education).

Conclusions. Having studied the genesis of gifted education in Ukraine allowed coming to the conclusion that our country has unique achievements in this sphere, namely: the developed system of out-of-school education which helps reveal the potential of students with different types of giftedness; activity and achievements of Minor Academy of Sciences of Ukraine, etc. At the same time the system of educational services provision at Ukrainian general secondary schools is imperfect and biased. In this context important is the study of foreign experience and implementation of its positive conceptual ideas in practice of the native schools. It can be a perspective for further research.

Key words: gifted school children, gifted education, genesis of gifted education, Ukraine.

УДК [372.878:781.2]:004.738.5

Лариса Васильєва

Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
ORCID ID 0000-0002-9027-8350
DOI 10.24139/2312-5993/2017.02/192-204

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ СОЛЬФЕДЖІО І ТЕОРІЇ МУЗИКИ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД INTERNET-ДЖЕРЕЛ

У статті проаналізовано стан розвитку дистанційного навчання сольфеджіо і теорії музики в Україні. Установлено невідповідність електронної інфраструктури сайтів українських музичних навчальних закладів вимогам дистанційного навчання, що є однією з причин розвитку відкритих онлайн-курсів, відео-уроків, відео-шкіл. Їх цільовою аудиторією є музиканти-початківці. Відеозаписи зроблені з урахуванням психологічних особливостей навчання людей різного віку та рівня підготовки, що

відповідає меті дистанційного навчання як складової «освіти протягом життя». Надані рекомендації щодо можливих шляхів ефективного розвитку дистанційного музичного навчання в Україні.

Ключові слова: дистанційне навчання, теорія музики, сольфеджіо, відео-школа, веб-ресурс.

Постановка проблеми. Активний розвиток інформаційних технологій у XXI сторіччі спричинив необхідність модернізації всіх ланок системи освіти України. Одним із пріоритетних напрямів модернізації визнане дистанційне навчання, що відображено в Законі України «Про національну програму інформатизації» (1998 р.), Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні (2000 р.), Положенні про дистанційне навчання (2013 р.). З цією метою були створені Українська Система Дистанційного Навчання – UDL System та Український центр дистанційної освіти (УЦДО), центри й лабораторії на базі вищих навчальних закладів.

Дистанційне навчання як один із засобів професійної музичної підготовки на сьогоднішній день залишається недостатньо розвиненим з двох причин: невідповідності традиційним методикам викладання музичних дисциплін, основою яких є безпосередній контакт викладача і учня, і, як наслідок, — складності виходу за межі багаторічного досвіду в напрямку застосування інформаційних технологій. Вакуум у цій сфері активно долається різноманітними онлайн-курсами, відео-уроками, відео-школами, розміщеними на відкритих персональних веб-ресурсах (каналах), на відміну від закритих, або таких, що вимагають реєстрації, персональних веб-ресурсів викладачів на офіційних сайтах навчальних закладів. Авторами таких відео-уроків є професійні музиканти, музикознавці, молоді викладачі, студенти музичних навчальних закладів.

Аналіз актуальних досліджень. Проблематика дистанційного навчання є достатньо дослідженою вітчизняними й зарубіжними науковцями. Зокрема, теоретичні основи дистанційного навчання розроблені В. Биковим, О. Довгялло, Ю. Дорошенко, М. Жалдаком. У роботах Г. Атанова, Р. Гуревича, П. Дмитренко, В. Дятлова, Г. Козлакової, К. Корсак, В. Олійника, Ю. Пасічника, Е. Скибицького, О. Собаєвої, П. Стефаненко, П. Таланчука, М. Танась, В. Шейко, Р. Паллоффа, К. Прет, Х. Шіа-Шульца, Дж. Фогері висвітлені організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти та перспективи дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України й за кордоном. Питання створення дистанційного курсу та використання мультимедіа при викладанні різних дисциплін розроблені П. Асоянц, Г. Баллом, М. Бухаркіною, О. Гон, В. Дейнекою, В. Кухаренком, Є. Парфьоновим, Є. Полат, В. Редько, О. Рибалко, В. Свиридюк, П. Сердюковим, Н. Сиротинко, О. Сорокою, Г. Чекаль та ін.

Можливостям, які надає використання Інтернету як джерела різноманітної музичної інформації (музики у форматі mp3, відео-записів

виконання творів різними музикантами, біографій діячів музичного мистецтва, історичних і довідкових відомостей тощо) присвячені праці В. Штепи та Т. Цареградської. С. Завириліна висвітлює питання використання комп'ютера при вивченні композиції й аранжування. Створенню навчальних комп'ютерних програм для викладання різних музично-теоретичних предметів присвячені роботи Н. Белявіної, І. Красильнікова, Н. Глаголевої. Науковцями окреслене коло технічних, психологічних, правових, методичних проблем дистанційного онлайн-викладання музичних дисциплін [8]. Незважаючи на їх наявність, дистанційна музична освіта продовжує активно розвиватись.

Метою статті є аналіз поширених в Україні Internet-джерел (освітніх ресурсів, онлайн-курсів, відео-уроків, відео-шкіл) з сольфеджіо та теорії музики щодо їх відповідності завданням дистанційного навчання, можливості використання в навчальному процесі при викладанні музично-теоретичних дисциплін у музичних навчальних закладах України різних рівнів. Ми свідомо обмежили свій пошук Internet-джерелами українською та російською мовами, як найбільш поширеними в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження ми використовували такі емпіричні методи: вимірювання (тривалості відео-фрагментів, кількості переглядів); порівняння (способів викладення інформації із традиційною методикою вивчення дисциплін; стилів мовлення; тривалості відео-фрагментів; опори на певний музичний інструмент під час пояснень); описання (наявності-відсутності автора в кадрі, наочності подання матеріалу).

Нами були також використані експериментально-теоретичні методи: гіпотетичний (щодо кількості переглядів як показника якості, цікавої манери подання, доступності викладення матеріалу, а також щодо залежності тривалості відео-фрагментів від меж активного сприймання); аналіз (офіційних веб-сайтів музичних навчальних закладів України різних рівнів щодо наявності та форм представлення дистанційного навчання; матеріалів мережі Internet; статистики переглядів відео-фрагментів); індуктивний (узагальнення отриманих результатів щодо можливості використання проаналізованих Internet-джерел у викладанні музично-теоретичних дисциплін).

Виклад основного матеріалу. Визначення дистанційного навчання, які існують у науковій літературі, можуть бути згруповані за двома підходами: освітянським та технічним. За першим із них дистанційне навчання може бути визначене як «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке

функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [15].

Метою дистанційного навчання є «надання освітніх послуг шляхом застосування в навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу в навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників» [15].

Згідно з Положенням про дистанційне навчання, воно «може здійснюватися в загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах, закладах післядипломної освіти або структурних підрозділах вищих навчальних закладів, наукових і освітньо-наукових установ, що здійснюють післядипломну освіту» [15]. У закладах освіти дистанційне навчання поєднується з іншими формами, утворюючи так зване змішане навчання. Набуття освіти (у тому числі за дистанційною формою) в навчальному закладі передбачає отримання документу, який підтверджує кваліфікацію.

Положенням про дистанційне навчання передбачено створення власних освітніх просторів у кожному навчальному закладі із розміщенням на них навчально-методичних комплексів дисциплін у вигляді електронних інтерактивних веб-ресурсів з можливістю зворотного зв'язку від студента (учня) та моніторингу його навчальної діяльності.

Аналіз офіційних веб-сайтів музичних навчальних закладів України (музичних шкіл, училищ, коледжів культури і мистецтв, консерваторій, музичних відділень інститутів мистецтв) свідчить про те, що в жодному з них не представлено дистанційне навчання. Виключення становлять вищі навчальні заклади, у яких відбувається підготовка вчителів музичного мистецтва (передусім, факультет мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та кафедра музичного мистецтва Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського). Ці ресурси доступні лише студентам відповідних спеціальностей даних навчальних закладів.

Сучасні підлітки й молодь у повсякденному житті інтенсивно користуються новими технологіями, у тому числі і з навчальною метою. На нашу думку, установлена вище невідповідність електронної інфраструктури сайтів музичних навчальних закладів України практикам використання Internet сучасної молоді унеможлиблює дистанційний навчальний процес на їхній платформі. Це є однією з причин його перенесення на відкриті веб-ресурси.

З іншого, технічного боку, дистанційне навчання може бути визначене як «сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій від тих, хто навчає (викладачів,

визначних постатей у певних галузях науки, політиків), до тих, хто навчається (студентів, слухачів)» [3].

Такий підхід передбачає можливість навчання не тільки для студентів (учнів) певного закладу, а для всіх бажаючих і призводить до виникнення масових відкритих онлайн-курсів – інтернет-курсів з інтерактивною участю й відкритим доступом. Вони надають традиційні матеріали навчального курсу (відео, тексти лекцій, завдання, тести) та можливість інтерактивного спілкування користувачів. Подібні сайти розраховані на слухачів різних рівнів підготовки.

На сьогоднішній день в Україні працює платформа масових відкритих онлайн-курсів Prometheus. Вона безкоштовно надає онлайн доступ до курсів університетського рівня всім бажаючим, а також надає можливість публікувати й розповсюджувати такі курси провідним викладачам, університетам та компаніям. Мистецький напрям у Prometheus представлений культурологією. Передбачається, що користувачі, які успішно склали всі проміжні та фінальні завдання, отримують сертифікат про завершення курсу за підписом викладача [16]. Однак правовий статус такого сертифіката на сьогоднішній день в Україні є невизначеним.

Музично-теоретичні дисципліни є невід'ємною складовою формування музичного професіоналізму. Сольфеджіо та музична грамота вивчається у школах естетичного виховання як один навчальний предмет. Надалі, під час здобуття середньої спеціальної та вищої музичної освіти, ці дисципліни розшаровуються: опанування елементарної теорії музики, гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів супроводжується слуховим закріпленням отриманих навичок. Відповідно, корелюються завдання сольфеджіо. На першому етапі – розвиток музичного слуху та формування музичної грамотності. Надалі – слухове та інтонаційне опанування елементів музичного мовлення (що становлять предмет вивчення теорії музики), фонізму акордів та акордових послідовностей (що є предметом теорії музики і гармонії), підголоскової, контрастної, імітаційної поліфонії, а також формування вміння визначати жанр та головні смислові структури письмової й усної музичної мови (складові аналізу музичних творів).

Основним методом навчання і виховання, згідно з Програмою з сольфеджіо для шкіл естетичного виховання, є музичення (практична діяльність) [4, 8]. Воно передбачає нерозривний зв'язок із діяльністю інтонування як «реалізації звучання – внутрішнім слухом, або голосом, або за допомогою інструменту» [1, 98].

Програмою рекомендовано використання наочних прикладів і технічних засобів навчання: комп'ютерної анімації, електронної музики (гри на синтезаторі), медіа культури (звукозапису, радіо, кіно, телебачення, відео, Інтернет). Зокрема, передбачена можливість застосування комп'ютерних програм під час поточного оцінюванні знань учнів [4, 13–15].

Аналіз Internet-джерел свідчить, що засобами дистанційного навчання музичних дисциплін (вокалу, гри на інструменті, музичної літератури, сольфеджіо, теорії музики) на сьогоднішній день є, передусім, онлайн-уроки, які можна розділити на дві категорії – уроки за відео-школами, інтерактивними курсами, і уроки з викладачем, який спілкується зі своїм учнем через Internet (за допомогою скайпа). Перші у значній кількості є у відкритому доступі і безкоштовні, другі – рекламуються як різновид репетиторства.

На сьогодні в Україні зареєстрована одна онлайн музична школа-студія [13], на сайті якої у вільному доступі присутні окремі тренажери та методичні рекомендації учням для виконання домашніх завдань із сольфеджіо та музичної грамоти. Відкриті україномовні ресурси із вивчення сольфеджіо на рівні шкіл естетичного виховання або професійних навчальних закладів відсутні.

На YouTube представлені два персональні українські російськомовні канали – А. Наумової [14] та Л. Лютько [6].

Канал першої авторки налічує більше сорока відео, розрахований на дітей, учителів та батьків, використовує ігрові й анімаційні методи навчання сольфеджіо та музичної грамоти. Авторка в кадрі не присутня. За необхідності повідомлення правил або визначень, за кадром звучить її голос. Тривалість відео-фрагментів – від 1 до 6 хвилин. Кількість переглядів різних фрагментів варіюється від 1000 до 52000.

Друга авторка – викладач-методист Дніпровської академії музики імені М. Глінки – представляє власну методику викладання сольфеджіо для дітей. Режисером, ведучим та виконавцем на цьому каналі є учень (Василь Фельдман, 11 років). Він присутній у кадрі. Канал налічує більш ніж п'ятдесят відео. Кількість переглядів окремих відео перевищує 110 000.

На YouTube є також відеозаписи різних частин відкритих занять з сольфеджіо, які проводить кандидат мистецтвознавства, викладач вищої категорії А. Утіна з учнями музичної школи м. Костянтинівка Донецької області. Заняття проводяться російською мовою. Кількість переглядів різних частин – від 70 до 900. На заняттях активно використовується наочність.

Отже, українські відкриті приватні веб-ресурси з сольфеджіо репрезентовані, передусім, уроками для початківців за відео-школами та інтерактивними курсами. Якщо відео присвячене окремим темам або вправам, у ньому використовуються комп'ютерні тренажери, анімація. Аналіз відеозаписів відкритих занять з сольфеджіо дозволяє констатувати обмежене використання на них інформаційних технологій.

Персональні веб-ресурси з сольфеджіо та музичної грамоти російських викладачів-теоретиків представлені в мережі Internet ширше: відео-школи (серії відео-уроків) та тренажери для дітей і дорослих (Н. Анісімова (Гай), Н. Чабанова (Москва) та ін.), відеозаписи занять (у тому

числі відкритих) з музичних шкіл та училищ (Г. Шатковський (Казань), Л. Богачова (Новосибірськ), Л. Шульга, О. Нестерова (Нижній Новгород) та ін.), Л. Шелухіна, І. Бадретдинова, М. Фролова (Москва), О. Мулюн, Г. Ветошкіа та ін.). На заняттях використовується комп'ютер, синтезатор, тренажери, інтерактивні дошки. Розміщені відео з демонстраціями власних програмних розробок, шаблонів для інтерактивних дошок. Широко представлені також відеозаписи занять з сольфеджіо без використання технічних засобів.

Значно менше поширені в мережі відеозаписи викладання сольфеджіо у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації. Виключення становлять відео-уроки з сольфеджіо для вокалістів, фрагменти занять з тембрового або багатоголосного сольфеджіо [7]. Представлена й нова форма роботи – відео-звітність: записи на відео виконання різних видів домашньої роботи з сольфеджіо: індивідуальне інтонування вправ (наприклад, симетричних ладів), сольфеджування групою багатоголосних творів сучасної музики [2].

Наявні Internet-джерела з сольфеджіо не передбачають безпосереднього зворотного онлайн зв'язку з потенційними учнями: лише коментарі та можливі відповіді на них.

Теорія музики як самостійна дисципліна вивчається на рівні професійної та вищої музичної (музично-педагогічної) освіти. Метою її викладання в навчальних закладах I–II рівня акредитації є надання базових теоретичних знань та практичних умінь в опануванні основних засобів музичної виразності. Завданнями вивчення дисципліни на цьому етапі є: засвоєння музичної термінології; набуття технічних навичок побудови елементів музичної мови, вільного орієнтування в нотному тексті музичних творів (у тому числі – аналізу простих музичних форм); розвинення творчих здібностей та музичного мислення.

Метою курсу у вищому навчальному закладі є вивчення й засвоєння студентами музичних художньо-виражальних засобів та їх графічної фіксації. Серед основних завдань – надання знань щодо природи звуку, його будови і виразових можливостей; засвоєння теоретичних відомостей щодо організації музичної мови; вивчення особливостей будови та художнього потенціалу музично-виразових засобів; засвоєння правил нотації; вивчення типологічних рис різних музичних жанрів [17].

Аналіз Internet-джерел дозволяє констатувати, що на сьогодні серед них відсутні відкриті україномовні ресурси із вивчення теорії музики. Так, за запитом «теорія музики відео», «інтервали в музиці відео», «теорія музики для...» на перших п'яти сторінках Google не було жодного посилання українською мовою.

На персональному українському російськомовному каналі – Онлайн школі композиції та аранжування харківського композитора Бориса

Севастьянова [9] – блок теорії музики складається з чотирьох частин, тривалістю від 18 до 30 хвилин. Автор обирає практичне спрямування: для виконавців, аранжувальників, композиторів. Пояснюючи теми з теорії музики, композитор не з'являється в кадрі. Ми бачимо позначення, приклади, правила, корисні посилання. Курс розрахований на дорослих початківців, подання матеріалу відбувається науковою мовою із використанням окремих риторичних прийомів. Приклади наводяться за участі комп'ютерних музичних редакторів. Кількість переглядів різних частин курсу – від 13 до 50 тисяч.

Найбільша кількість російськомовних відео-уроків з теорії музики, представлених на YouTube, розроблена для початкового рівня навчання з урахуванням можливого віку аудиторії (діти, молодь, дорослі) та запитів того, хто навчається (системне вивчення, відповіді на окремі питання). Можна виділити два підходи до викладення теоретичних відомостей – традиційний (відповідно до усталеної методики викладання) та виконавсько-спрямований («для гітаристів», «для вокалістів», «для піаністів»). Вони відрізняються передусім інструментом, на якому демонструється звучання тих чи інших елементів музичної мови.

На відміну від сольфеджіо, авторами відео з теорії музики виступають не лише викладачі музично-теоретичних дисциплін чи композитори (Н. Югова, О. Амбросова, Б. Севастьянов та ін.), а й викладачі-інструменталісти (піаністка І. Булахова, гітаристи А. Гатаулін, І. Соколов та ін.), викладачі-вокалісти (К. Карпенко, Н. Ахмедова та ін.), студенти різних спеціалізацій музичних навчальних закладів, музиканти-виконавці. У відео останніх можна побачити неправильне написання штилів, гармонічних інтервалів, музичного розміру, а також почути помилки у використанні музичної термінології. Наприклад: «на початку всіх творів пишеться ритм 2/4, і вкласти в неї можна цілу», «половинна пауза триває півтакту», «2/4 це марш» [11], «4/4 це простий розмір», «басовий ключ», «ноти рисуються» [10]. Наявність такого роду помилок, на наш погляд, не можна пояснити розрахунком на аудиторію початківців. Борис Севастьянов слушно зауважує: «Дати просте і неточне формулювання, далеке від істини, легко. Але якщо людина стане розбиратися, копати далі, то зрозуміє, що я на першому етапі ввів її в оману... Я не хочу заводити нікого у глухий кут, тому намагаюся говорити точно, коректно.... Для мене це принципово» [9].

Значна кількість відомостей з теорії музики представлена у відео-школах з сольфеджіо Н. Югової, Н. Анісімової, Н. Чабанової. Так, «Сольфеджіо крок за кроком з Наталією Юговою» складається більш ніж з 70 відео-уроків тривалістю від 2 до 25 хвилин. Авторка присутня в кадрі і використовує традиційну методику пояснення із використанням фортепіано (синтезатора) та незначної кількості наочності. Кількість переглядів різних її відео – від 3 до 30 тисяч.

Викладачі музично-теоретичних дисциплін шкіл естетичного виховання часто викладають у відео під назвою «Сольфеджіо» відомості з теорії музики. Різниця полягає в більшій концентрації теоретичних відомостей, акценті на побудові елементів музичної мови та мінімальному слуховому підкріпленні у відео з теорії музики, на відміну від відео з сольфеджіо, у яких акцентується їхнє слухове закріплення та інтонування.

Серед відео з теорії музики, які можна рекомендувати до перегляду і самостійної роботи, необхідно назвати також записи Katy LP, В. Павлова, Р. Сидоренка. Вони відрізняються наочністю, лаконізмом, концентрованістю, точністю подання матеріалу, динамізмом і розраховані на дорослих початківців.

Серед мінімальної кількості відеозаписів лекцій з теорії музики можна виділити цикл лекцій-семінірів О. Горшеніна (диригент-хормейстер, викладач, випускник Московської консерваторії) у приватній школі музики Alishera Gathlera [12]. Окрім відео, присвячених окремим темам (тривалістю від 9 до 20 хвилин), є відеозапис узагальнювальних занять у чотирьох частинах. Їхня тривалість коливається в межах 33–42 хвилин. Кількість переглядів – від 1500 до 9000. Цикл лекцій композитора М. Журавльова про музичні жанри, стилі та розвиток музики [5], присвячений власному баченню автором історії музичних стилів і скоріше може бути віднесений до історії музики або аналізу музичних творів, ніж до теорії музики як навчальної дисципліни. Відеозаписи начальних або відкритих занять із теорії музики у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації в мережі не представлені.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проведений аналіз поширених в Україні Internet-джерел з сольфеджіо та теорії музики свідчить про невідповідність між значною кількістю досліджень, присвячених дистанційному навчанню взагалі, можливості його пристосування щодо музично-теоретичних дисциплін зокрема, і відсутністю їх упровадження на офіційних освітніх порталах музичних навчальних закладів України.

Серед відкритих Internet-джерел з сольфеджіо і теорії музики домінують російськомовні з метою залучення ширшої аудиторії. Відеозаписи зроблені з урахуванням психологічних особливостей навчання людей різного віку та існуючого рівня їх підготовки, що відповідає меті дистанційного навчання в межах «освіти протягом життя».

Розвиток дистанційного навчання музичних (у тому числі музично-теоретичних) дисциплін є актуальною потребою української музичної освіти. На наш погляд, ефективність дистанційного музичного навчання в Україні зростатиме за наявності якісного змісту, інтерактивних можливостей, достатнього рівня відкритості й доступності офіційних сайтів музичних навчальних закладів та супутніх їм медіа-ресурсів; відповідності

методів і технологій навчання завданням професійної музичної освіти; наявності у відкритому доступі відео-уроків українською мовою педагогів відповідної кваліфікації; можливості взаємодії учасників навчального процесу та вчасного зворотного зв'язку. Наявні на сьогоднішній день відкриті курси не завжди передбачають таку можливість. Тому вони можуть бути використані як додаток до аудиторних занять, або як допоміжний матеріал для самостійної роботи.

До циклу музично-теоретичної підготовки музиканта входять також поліфонія і аналіз музичних творів. Тому в перспективі ми плануємо дослідити ситуацію з їх дистанційним вивченням в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асафьев Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б. В. Асафьев. – М. – Л., 1965. – 152с.
2. Видеозаписи группы по сольфеджио М. Карасевой 2007–2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vk.com/videos-848466>).
3. Дистанційне навчання [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання/.
4. Єпімахова О. В., Жосан І. А. та ін. Сольфеджіо. Програма для музичної школи, музичного відділення школи естетичного виховання [Електронний ресурс] // Єпімахова О. В., Жосан І. А., Кулик В. В., Печенко О. С., Подлесна І. А., Сіротіна Т. Б. / під кер. А. Г. Смаглій. – К. : Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2012. – 128 с. – Режим доступу : www.dmc-art-ukraine.org.ua/component/docman/doc.../3-programa-solfedzhio/.
5. Лекція Михайла Журавлєва о музикальних ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=qZoKuF9tuCM>.
6. Лютько Л. П. Авторская методика по сольфеджио для начинающих [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=BBBqsTX5Yow&t=28s>.
7. Мастер-клас Т. Литвиновой в Казанской консерватории [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=W8xMYvMGzhk>
8. Некоторые проблемы дистанционного онлайн – преподавания музыкальных дисциплин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://herbalogya.ru/music/vocal/dist-obr.php>.
9. Онлайн школа композиции и аранжировки Бориса Севастьянова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://school.borissevastyanov.in.ua>.
10. Основы нотной грамоты [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=E4Y8n_v5PDk.
11. Основы нотной грамоты для пианиста [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=wib3Xh_FizM.
12. Открытая лекция по теории музыки от 28.10.12 часть I [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=7BYE9n28h8Q&t=2s>.

13.Офіційний сайт Simple Image Studio Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

www.education.ua/courses/company/8471/.

14.Офіційний сайт Анни Наумової [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/user/moderato1985>.

15.Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс] // Наказ МОН 25.04.2013 No 466. — 2013. — Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

16.Prometheus – масові безкоштовні онлайн-курси [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://prometheus.org.ua>.

17.Ягодзинська І. О. Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія музики» напрям підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво», професійне спрямування «Сольний спів», освітній рівень перший (бакалавр) [Навчально-методичні матеріали] [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

[http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/13536/Теорія музики_І стилях](http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/13536/Теорія_музики_І_стилях) [Електронний курс_2015_Ягодзинська.pdf].

REFERENCES

1. Asafiev, B. V. (1965). *Izbrannyye statti o muzykalnom prosveshchenii i obrazovanii [Selected articles about musical education]*. Moscow-Leningrad.

2. *Videozapisi hruppy po solfedzhio M. Karasevoi 2007–2015 [Videos of M. Karaseva's group of sol-fa 2007–2015]*. Retrieved from: <https://vk.com/videos-848466>.

3. Dystantsiine navchannia [Distance learning]. *Vikipediia: vilna entsyklopediia*. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/Dystantsiine_navchannya/.

4. Yepimakhova, O. V., Zhosan, I. A., Kulyk, V. V., Pechenko, O. S., Podliesna, I. A., & Sirotina, T. B. (2012). *Solfedzhio. Prohrama dlia muzychnoi shkoly, muzychnoho viddilennia shkoly estetychnoho vykhovannia [Sol-fa. The program for music school, music department of esthetic schools]*. Kyiv: Derzhavnyi metodychnyi tsentr navchalnykh zakladiv kultury i mystetstv. Retrieved from: www.dmc-art-ukraine.org.ua/component/docman/doc.../3-programa-solfedzhio/.

5. *Lektsiia Mikhaila Zhuravliova o muzykalnykh stiliakh [Mikhail Zhuravlev's lecture on musical styles]*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=qZoKuF9tuCM>.

6. Liutko, L. P. *Avtorskaia metodika po solfedzhio dlia nachinaiushchikh [Author's technique for sol-fa for beginners]*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=BBBqsTX5Yow&t=28s>.

7. *Master-klas T. Litvinovoi v Kazanskoj konservatorii [Master class of T. Litvinova at Kazan conservatory]*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=W8xMYvMGzhk>.

8. *Nekotorye problemy distantsionnoho onlain-prepodavaniia muzykalnykh distsiplin [Some problems of distant online - teaching musical disciplines]*. Retrieved from: <http://herbalogya.ru/music/vocal/dist-obr.php>.

9. *Onlain shkola kompozitsii i aranzhirovki Borisa Sevastianova [Online school of composition and arrangement by Boris Sevastyanov]*. Retrieved from: <http://school.borissevastyanov.in.ua>.

10. *Osnovy notnoi hramoty [Bases of musical notation]*. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=E4Y8n_v5PDK.

11. *Osnovy notnoi hramoty dlia pianista [Bases of musical notation for a pianist]*. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=wib3Xh_FizM.

12. *Otkrytaia leksiia po teorii muzyki ot 28.10.12, chast I [Open lecture of music theory from 28/10/12, Part I]*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=7BYE9n28h8Q&t=2s>.

13. *Ofitsiynyi sait Simple Image Studio Online [The official website of Simple Image Studio Online]*. Retrieved from: www.education.ua/courses/company/8471/.

14. *Ofitsiynyi sait Anny Naumovoi [The official website of Anna Naumova]*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/user/moderato1985>.

15. *Ministry of Education and Science of Ukraine. (2013). Polozhennia pro dystantsiine navchannia [Provision of distance learning] (Decree No. 466, April 25)*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

16. *Prometeus – masovi bezkoshtovni onlain-kursy [Prometeus – mass free online courses]*. Retrieved from: <https://prometeus.org.ua>.

17. *Yahodzynska, I. O. Robocha prohrama navchalnoi dystsyplyny "Teoriia muzyky" napriam pidhotovky 6.020204 "Muzychne mystetstvo", profesiine spriamuvannia "Solnyi spiv", osvithii riven pershyi (bakalavr) [The training program of the course "Theory of music" direction of 6.020204 "Music Art" specialization "Solo singing", first educational level (bachelor)]*. Retrieved from: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/13536/Teoriya_muzyky_kurs_2015_Yahodzynska.pdf.

РЕЗЮМЕ

Васильева Лариса. Дистанционное обучение сольфеджио и теории музыки в Украине: обзор Internet-источников.

В статье проанализировано состояние развития дистанционного обучения сольфеджио и теории музыки в Украине. Установлено несоответствие электронной инфраструктуры сайтов украинских музыкальных учебных заведений требованиям дистанционного обучения, что является одной из причин развития открытых онлайн-курсов, видео-уроков, видео-школ. Их целевой аудиторией являются начинающие музыканты. Видеозаписи сделаны с учетом психологических особенностей обучения людей разного возраста и уровня подготовки, что соответствует цели дистанционного обучения как «образования в течение жизни». Даны рекомендации относительно путей эффективного развития дистанционного музыкального обучения в Украине.

Ключевые слова: дистанционное обучение, теория музыки, сольфеджио, видео-школа, веб-ресурс.

SUMMARY

Vasylieva Larysa. Distance learning of sol-fa and music theory in Ukraine: a review of Internet-sources.

This article analyzes the open online-courses, video-lessons, video-schools for sol-fa and studying of music theory.

We investigated the reasons for their accessibility and efficiency for musician's study. We used for it the empirical methods (measurement, comparison, description) and experimental and theoretical methods (hypothetical, analysis, inductive).

We have identified five reasons for occurrence of the open online-courses, video-lessons, video-schools for sol-fa and studying of music theory in Ukraine. One of them is the emergence of the lifelong learning's concept. The second reason is Internet spreading. The third one is practices of active using Internet by modern youth. The fourth – imperfect infrastructure of the Websites of the Ukrainian educational establishments. And finally, impossibility of distance learning on the Websites of Ukrainian musical education institutions. That is why now it is popular to study on the open Web-resources.

It was found out that the majority of open video-lessons are predominantly Russian-speaking. We found one official site of the Ukrainian online music school, three video-schools, one video of the open lesson. They were all in Russian. We hope, that the reason of that is intention to reach a larger audience.

We have determined that video-courses are made taking into account the psychological features of learning people of all ages. Classes are becoming longer and more difficult if students were more trained. The Internet has a lot of video on sol-fa and music theory for beginners-musicians of different ages, which corresponds to mission of the distance learning as part of "lifelong education". This means that distance learning can be used in the process of music education. But there are some videos for the average level of learning (video recordings of open lessons), and there is almost no videos for higher school.

We hope, that distance learning begin to develop faster in Ukraine if we will begin to use Ukrainian language more often and to develop the infrastructure of the official Websites of the Ukrainian educational establishments.

Musical-theoretical subjects also include polyphony and analysis of musical composition. So, we will investigate the situation of their distance learning in Ukraine .

Key words: distance learning, music theory, sol-fa, video-school, Web-resource.

УДК 371:372.834-057.874(477)

Олена Козлова

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-1626-5188

DOI 10.24139/2312-5993/2017.02/204-214

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено з'ясуванню організаційних та педагогічних основ ефективної реалізації правової освіти учнів в Україні. Уточнено феномен «правова освіта»; подано тлумачення поняття «організаційно-педагогічні основи сучасної правової освіти школярів». Запропоновано організаційно-педагогічні основи забезпечення досліджуваного феномену на загальнодержавному, регіональному та інституційному рівнях.

Ключові слова: організаційно-педагогічні основи, правова освіта, учнівська молодь, загальна середня освіта, загальноосвітній навчальний заклад, процес організації правової освіти на державному, регіональному та інституційному рівнях.

Постановка проблеми. Зазначимо, що проблеми правової освіти школярів знайшли відображення в наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених. Одним із стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти має стати оновлення, згідно з викликами часу, її нормативної бази, що вимагає від української спільноти, особливо підростаючого покоління, високого рівня правової освіти, правовідповідної життєдіяльності, жорсткої самоорганізації, чіткого розуміння норм законодавства, змін та доповнень у законодавстві.

Однак, розвиток правової освіти гальмується такими суперечностями, як: між вимогами України, що реалізує процеси державотворення, у високоосвічених і правосвідомих громадянах та низьким рівнем правової освіти населення; між сучасними запитами навчально-виховних закладів щодо організації процесу правової освіти підростаючого покоління та недостатньою розробленістю організаційних і педагогічних основ реалізації